

TREŚCI EDUKACJI GLOBALNEJ W PODSTAWIE PROGRAMOWEJ KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO

WPROWADZENIE

Ministerstwo Edukacji Narodowej w pierwszej połowie 2008 roku zapoczątkowało reformę programową kształcenia ogólnego w polskich szkołach. Przygotowane przez grono ekspertek i ekspertów zmiany będą wprowadzane w życie od początku roku szkolnego 2009/2010 i obowiązywać będą w pierwszych klasach szkoły podstawowej i pierwszych klasach gimnazjum.

Przedstawicielki i przedstawiciele grupy roboczej ds. edukacji rozwojowej działającej przy Grupie Zagranica włączyli się w proces wypracowywania i późniejszych konsultacji społecznych nowej podstawy programowej. Opinie osób zaangażowanych we wprowadzanie do szkół edukacji rozwojowej zostały przychylnie przyjęte. Efektem tego jest uwzględnienie w projekcie nowego rozporządzenia zmieniającego podstawę szeregu treści pozwalających nauczycielkom i nauczycielom na realizowanie na swoich zajęciach edukacji rozwojowej.

Wraz z wprowadzeniem w życie nowej podstawy programowej edukacja rozwojowa stanie się ważną częścią zajęć z takich przedmiotów jak geografia, wiedza o społeczeństwie czy historia.

W przedstawianym dokumencie znajdują Państwo spis treści z podstawy programowej, które częściowo lub w całości pokrywają się z tematyką edukacji rozwojowej. Lista ta jest podzielona według przedmiotów i etapów edukacyjnych. Pełen tekst dokumentu jest dostępny na stronie internetowej: www.reformaprogramowa.men.gov.pl.

EDUKACJA HISTORYCZNA I OBYWATELSKA

EDUKACJA Wczesnoszkolna w zakresie edukacji społecznej

Treści nauczania – klasa I szkoły podstawowej (wybór)

Wychowanie do zgodnego współdziałania z rówieśnikami i dorosłymi

Uczeń kończący klasę I:

1) (...) wie, że warto być odważnym, mądrym i pomagać potrzebującym (...).

Treści nauczania – wymagania szczegółowe na koniec III klasy szkoły podstawowej (wybór)

Uczeń kończący klasę III:

- 1) odróżnia dobro od zła, stara się być sprawiedliwym i prawdomównym; nie krzywdzi słabszych i pomaga potrzebującym;
- 4) jest tolerancyjny wobec osób innej narodowości, tradycji kulturowej itp.; wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa;
- 7) (...) orientuje się w tym, że są ludzie szczególnie zasłużeni dla miejscowości, w której mieszka, dla Polski i świata.

HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO – II etap edukacyjny

Cele kształcenia – wymagania ogólne (wybór)

II. Analiza i interpretacja historyczna

Uczeń (...) porządkuje informacje z różnych źródeł oraz selekcjonuje je; stawia pytania dotyczące przyczyn i skutków analizowanych historycznych i współczesnych wydarzeń.

IV. Zainteresowanie problematyką społeczną

Uczeń ma nawyk dociekania w kontekście społecznym – zadaje pytania „dlaczego jest tak, jak jest?” i „czy mogłoby być inaczej?” oraz próbuje odpowiedzieć na te pytania.

V. Współdziałanie w sprawach publicznych

Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe (wybór)

7. Problemy ludzkości. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, co oznacza powiedzenie „świat stał się mniejszy” i wskazuje przyczyny tego zjawiska;
- 4) opowiada o przejawach nędzy na świecie oraz formułuje własną opinię o działaniach pomocowych podejmowanych przez państwa lub organizacje pozarządowe;
- 5) wyjaśnia na przykładach przyczyny i następstwa konfliktów zbrojnych na świecie.

Zalecane warunki i sposób realizacji

Zadaniem szkoły jest kształtowanie u uczniów następujących postaw:

1. zaangażowanie w działania obywatelskie: uczeń angażuje się w działania społeczne;
2. wrażliwość społeczna: uczeń dostrzega przejawy niesprawiedliwości i reaguje na nie;
3. odpowiedzialność: uczeń podejmuje odpowiedzialne działania w swojej społeczności, konstruktywnie zachowuje się w sytuacjach konfliktowych;
4. poczucie więzi: uczeń odczuwa więź ze wspólnotą lokalną, narodową, europejską i globalną;
5. tolerancja: uczeń szanuje prawo innych do odmiennego zdania, sposobu zachowania, obyczajów i przekonań, jeżeli nie stanowią one zagrożenia dla innych ludzi; przeciwstawia się przejawom dyskryminacji.

HISTORIA – III etap edukacyjny

Cele kształcenia – wymagania ogólne (wybór)

II. Analiza i interpretacja historyczna

Uczeń wyszukuje oraz porównuje informacje pozyskane z różnych źródeł i formułuje wnioski; (...) wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe analizowanych wydarzeń, zjawisk i procesów historycznych; wyjaśnia znaczenie poznawania przeszłości dla zrozumienia świata współczesnego.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe (wybór)

16. Wielkie odkrycia geograficzne. Uczeń:

16.2. ocenia wpływ odkryć geograficznych na życie społeczno-gospodarcze i kulturowe Europy oraz dla Nowego Świata.

31. Rozwój cywilizacji przemysłowej. Uczeń:

31. 2. podaje przykłady pozytywnych i negatywnych skutków procesu uprzemysłowienia, w tym dla środowiska naturalnego;

32. Europa i świat w XIX w. Uczeń:

32. 3. wyjaśnia przyczyny i sytuuje w przestrzeni kierunki oraz zasięg ekspansji kolonialnej państw europejskich w XIX w.;

32. 4. ocenia pozytywne i negatywne skutki polityki kolonialnej z perspektywy europejskiej oraz kolonizowanych społeczności i państw.

36. Europa i świat na przełomie XIX i XX w. Uczeń:
36. 1. przedstawia skutki przewrotu technicznego i postępu cywilizacyjnego, w tym dla środowiska naturalnego;
 36. 2. charakteryzuje przyczyny i następstwa procesu demokratyzacji życia politycznego.

HISTORIA – IV etap edukacyjny (zakres podstawowy)

Cele kształcenia – wymagania ogólne (wybór):

II. Analiza i interpretacja historyczna

Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epoki i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego (...).

III. Tworzenie narracji historycznej

Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe (wybór)

10. Świat po II wojnie światowej. Uczeń:
10. 5. sytuuje w czasie i przestrzeni proces dekolonizacji oraz ocenia jego następstwa, uwzględniając rolę ONZ;
 10. 11. opisuje zmiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej.

HISTORIA – IV etap edukacyjny (zakres rozszerzony)

Cele kształcenia – wymagania ogólne (wybór):

II. Analiza i interpretacja historyczna

Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epoki i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego (...).

III. Tworzenie narracji historycznej

Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe (wybór)

III. Dzieje nowożytne

1. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń:
1. 3. ocenia wpływ odkryć geograficznych i ekspansji kolonialnej na życie gospodarcze i kulturowe Europy;
 1. 4. ocenia długofalowe konsekwencje wielkich odkryć geograficznych dla Ameryki, Azji, Afryki.

IV. Wiek XIX

6. Europa i świat w XIX w. Uczeń:
6. 3. opisuje zasięg i ekspansję kolonialną Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec, Rosji i Stanów Zjednoczonych;
 6. 4. analizuje polityczne, gospodarcze i społeczne przyczyny oraz następstwa podbojów kolonialnych państw europejskich w Azji, Afryce.

V. Wiek XX

9. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych. Uczeń:
9. 7. wyjaśnia cele utworzenia ONZ i charakteryzuje jego rolę w rozwiązywaniu problemów współczesnego świata.

10. Rozpad systemu kolonialnego. Uczeń:
 10. 1. opisuje główne etapy procesu dekolonizacji Azji i Afryki, z uwzględnieniem Indii oraz Indochin;
 10. 2. opisuje zmiany na politycznej mapie świata w wyniku procesu dekolonizacji;
 10. 3. ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki procesu dekolonizacyjnego.
18. Przemiany cywilizacyjne w drugiej połowie XX wieku. Uczeń:
 18. 2. rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury masowej i elitarnej oraz przemiany obyczajowe drugiej połowy XX w.;

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE – III etap edukacyjny

Cele kształcenia – wymagania ogólne (wybór)

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji

Uczeń znajduje i wykorzystuje informacje na temat życia publicznego; wyraża własne zdanie w wybranych sprawach publicznych i uzasadnia je; jest otwarty na odmienne poglądy.

II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów

Uczeń rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań.

III. Współdziałanie w sprawach publicznych

Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich.

IV. Znajomość zasad i procedur demokracji

Uczeń (...) wyjaśnia znaczenie indywidualnej i zbiorowej aktywności obywateli.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe (wybór)

5. Udział obywateli w życiu publicznym. Uczeń:
 5. 3. przedstawia przykłady działania organizacji pozarządowych i społecznych (...) i uzasadnia ich znaczenie dla obywateli;
 5. 4. wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym;
 5. 5. opracowuje – indywidualnie i w zespole – projekt uczniowski dotyczący rozwiązania jednego z problemów społeczności szkolnej lub lokalnej i w miarę możliwości go realizuje (np. jako wolontariusz).
8. Naród i mniejszości narodowe. Uczeń:
 8. 3. wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa, na podstawie samodzielnie zebranych materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację).
9. Patriotyzm dzisiaj. Uczeń:
 9. 4. uzasadnia, że można równocześnie być Polakiem, Europejczykiem i członkiem społeczności światowej;
 9. 5. rozważa, odwołując się do historycznych i współczesnych przykładów, w jaki sposób stereotypy i uprzedzenia utrudniają dziś relacje między narodami.
10. Państwo i władza demokratyczna. Uczeń:
 10. 6. wyjaśnia, czym są prawa człowieka i uzasadnia ich znaczenie we współczesnej demokracji.
22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Uczeń:
 22. 1 wyjaśnia, czym zajmuje się ONZ, jej najważniejsze organy (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny) i wybrane organizacje międzynarodowe;
 22. 2 wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.
23. Problemy współczesnego świata. Uczeń:
 23. 1. porównuje sytuacje w krajach biednego Południa i bogatej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność;
 23. 2. uzasadnia potrzebę pomocy humanitarnej i angażuje się (w miarę swoich możliwości) w działania instytucji (także pozarządowych), które ją prowadzą;
 23. 3. wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki;

- 23. 4 rozważa, jak jego zachowania mogą wpływać na życie innych ludzi na świecie (np. oszczędzanie wody i energii, przemyślane zakupy);
- 23. 5. ocenia sytuację imigrantów i uchodźców we współczesnym świecie;
- 31. Etyka w życiu gospodarczym. Uczeń:
 - 31. 1 przedstawia zasady etyczne, którymi powinni się kierować pracownicy i pracodawcy; wyjaśnia, na czym polega społeczna odpowiedzialność biznesu.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE - IV etap edukacyjny (zakres podstawowy)

Cele kształcenia – wymagania ogólne (wybór)

I. Wykorzystywanie i tworzenie informacji

Uczeń znajduje i wykorzystuje informacje na temat sposobu, w jaki prawo reguluje życie obywateli; wyraża własne zdanie w wybranych sprawach na różnych forach publicznych i uzasadnia je; jest otwarty na odmienne poglądy (...).

III. Współdziałanie w sprawach publicznych

Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich; sprawnie korzysta z procedur i możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego; zna i stosuje zasady samorganizacji i samopomocy.

VI. Znajomość praw człowieka i sposób ich ochrony

Uczeń wyjaśnia podstawowe prawa człowieka, rozpoznaje przypadki ich naruszania i wie, jak można je chronić.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe (wybór)

- 5. Prawa człowieka. Uczeń:
 - 5. 2. wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne;
 - 5. 3. podaje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o Prawach Dziecka;
 - 5. 4. znajduje w środkach masowego przekazu (w tym w Internecie) informacje o przypadkach łamania praw człowieka na świecie;
 - 5. 5. bierze udział w debacie klasowej, szkolnej lub internetowej na temat wolności słowa lub innych praw i wolności;
- 6. Ochrona praw i wolności. Uczeń:
 - 6. 4. przedstawia na przykładach działania podejmowane przez ludzi i organizacje pozarządowe broniące praw człowieka; w miarę swoich możliwości włącza się w wybrane działania (np. podpisuje apel, prowadzi zbiórkę darów);
 - 6. 5. rozpoznaje przejawy rasizmu, szowinizmu, antysemityzmu i ksenofobii; uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się im oraz przedstawia możliwości zaangażowania się w wybrane działania na rzecz równości i tolerancji;
 - 6. 6. znajduje informacje o naruszaniu praw człowieka w wybranej dziedzinie (np. prawa kobiet, prawa dziecka, wolność wyznania, prawo do edukacji, prawa humanitarne) i projektuje działania, które mogą temu zaradzić.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE - IV etap edukacyjny (zakres rozszerzony)

Cele kształcenia – wymagania ogólne (wybór)

II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów

Uczeń rozpoznaje problemy w skali lokalnej, krajowej, europejskiej czy globalnej oraz szuka ich rozwiązania. Rozumie złożoność problemów społecznych i politycznych; dostrzega perspektywy różnych uczestników życia publicznego.

VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie

Uczeń przedstawia związki między swoim życiem a sytuacją swojej społeczności lokalnej, sytuacją Polski, Europy i świata. Wyjaśnia złożoność zjawisk społecznych, politycznych, ekonomicznych i kulturowych. Uwzględnia perspektywę globalną w interpretacji tych zjawisk.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe (wybór)

5. Zmiana społeczna. Uczeń:
 5. 5. charakteryzuje wybrany ruch społeczny, np.: Solidarność, ruch niepodległościowy non-violence Mahatmy Gandhiego, ruch praw obywatelskich Martina L. Kinga, ruch na rzecz ochrony środowiska naturalnego, ruch emancypacji kobiet.
6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Uczeń:
 6. 5. rozpoznaje przejawy ksenofobii, antysemityzmu, rasizmu i szowinizmu i uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się tym zjawiskom.
7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Uczeń:
 7. 3. wyjaśnia, dlaczego w Europie integracja imigrantów z krajów pozaeuropejskich rodzi trudności; ocenia sytuację imigrantów w Polsce;
 7. 4. omawia na przykładach przyczyny i sposoby rozwiązywania długotrwałych konfliktów między narodami;
 7. 5. omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w krajach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej.
8. Kultura i pluralizm kulturowy. Uczeń:
 8. 3 rozpoznaje najważniejsze cechy kultury wskazanej społeczności;
 8. 8. rozróżnia tolerancję od akceptacji, ocenia ich znaczenie dla życia społecznego.
10. Edukacja w XXI wieku. Uczeń:
 10. 1. przedstawia rolę szkoły i edukacji nieformalnej we współczesnym społeczeństwie informacyjnym.
12. Społeczeństwo obywatelskie. Uczeń:
 12. 4. opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu.
13. Opinia publiczna. Uczeń:
 13. 2. wskazuje przykłady wpływu opinii publicznej na decyzje polityczne.
14. Środki masowego przekazu. Uczeń:
 14. 1. wyjaśnia, jakimi zasadami etycznymi powinny się kierować media i ocenia przykłady kontrowersyjnych działań dziennikarzy i mediów.
15. Demokracja – zasady i procedury. Uczeń:
 15. 1. opisuje wartości będące fundamentem współczesnej demokracji; podaje różne sposoby rozumienia wolności, równości i sprawiedliwości.
36. Prawa człowieka. Uczeń:
 36. 2. przedstawia argumenty na rzecz uniwersalności praw człowieka i przeciw niej;
 36. 3 rozróżnia prawa i wolności osobiste, polityczne oraz ekonomiczne, społeczne i kulturalne; wskazuje, do której generacji należą poszczególne prawa.
38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Uczeń:
 38. 5. analizuje z punktu widzenia międzynarodowych standardów praw człowieka przypadki naruszenia praw człowieka i wolności w różnych państwach;
 38. 17. opisuje i ocenia działania wybranych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka.
39. Polityka zagraniczna. Uczeń:
 39. 4. przedstawia działania Polski w dziedzinie pomocy rozwojowej;
 39. 5. charakteryzuje relacje Polski z wybranymi państwami, na podstawie samodzielnie zabranych informacji.
40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń:
 40. 3. wyjaśnia przyczyny dysproporcji między globalną Północą i globalnym Południem oraz mechanizmy, które ją zmniejszają lub powiększają;
 40. 4. przedstawia wzajemne zależności pomiędzy krajami Północy i Południa w dziedzinach polityki, ekonomii, kultury i ekologii;
 40. 5. wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie;
 40. 6. rozważa możliwości przeprowadzenia akcji humanitarnych, współpracy rozwojowej i innych interwencji pokojowych na obszarach dotkniętych konfliktami zbrojnymi, oceniając ich skuteczność i aspekty moralne;

40. 7. wymienia konflikty, którym towarzyszy terroryzm, wyjaśnia ich przyczyny oraz motywy i sposoby działania terrorystów (...);
40. 8. przedstawia inicjatywy na rzecz pokoju, demokracji i praw człowieka (w tym działania laureatów Pokojowej Nagrody Nobla).
41. Globalizacja współczesnego świata. Uczeń:
41. 1. przedstawia wieloaspektowy charakter procesów globalizacji (polityka, gospodarka, kultura, komunikacja, ekologia);
41. 2. ocenia rolę wybranych państw oraz instytucji o zasięgu globalnym (organizacji, korporacji, mediów) w procesach globalizacyjnych;
41. 3. rozważa racje ruchów ekologicznych i alterglobalistycznych oraz racje ich przeciwników, formułując własne stanowisko w tej sprawie.
42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Uczeń:
42. 2. opisuje cele i metody działania ONZ oraz kompetencje jej organów (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna);
42. 3. charakteryzuje krótko działanie następujących organizacji: WHO (Światowa Organizacja Zdrowia), ILO (Międzynarodowa Organizacja Pracy), FAO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa), IMF (Międzynarodowy Fundusz Walutowy), IBRD (Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju), WTO (Światowa Organizacja Handlu), UNESCO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Oświaty, Nauki i Kultury), UNIDO (Organizacja Narodów Zjednoczonych do spraw Rozwoju Przemysłowego), IAEA (Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej), UNICEF (Fundusz Narodów Zjednoczonych Pomocy Dzieciom), UNHCR (Wysoki Komisarz Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców).

Zalecane warunki i sposób realizacji

Zajęcia z wiedzy o społeczeństwie kształtują u uczniów następujące postawy:

1. zaangażowanie w działania obywatelskie – uczeń angażuje się w działania społeczne i obywatelskie;
2. wrażliwość społeczna – uczeń dostrzega przejawy niesprawiedliwości i reaguje na nie;
3. odpowiedzialność – uczeń podejmuje odpowiedzialne działania w swojej społeczności, konstruktywnie zachowuje się w sytuacjach konfliktowych;
4. poczucie więzi – uczeń odczuwa więź ze wspólnotą lokalną, narodową, europejską i globalną, rozumie, na czym polega otwarty patriotyzm obywatelski;
5. tolerancja – uczeń szanuje prawo innych do odmiennego zdania, sposobu zachowania, obyczajów i przekonań, jeśli nie stanowią one zagrożenia dla innych ludzi.
6. przeciwstawia się przejawom dyskryminacji.

Aby to umożliwić, szkoła powinna zapewnić takie warunki, by uczniowie:

1. mieli dostęp do różnych źródeł informacji i różnych punktów widzenia;
2. wykorzystywali zdobywane wiadomości i umiejętności obywatelskie w życiu codziennym;
3. uczyli się planować i realizować uczniowskie projekty edukacyjne;
4. brali udział w dyskusjach i debatach na forum klasy, szkoły i w innych sytuacjach społecznych;
5. pracowali nad rozwiązywaniem wybranych problemów swego otoczenia i szerszych społeczności;
6. mieli realny wpływ na wybrane obszary życia szkoły, m.in. w ramach samorządu uczniowskiego;
7. brali udział w życiu społeczności lokalnej;
8. nawiązywali kontakty i współpracowali z organizacjami społecznymi i instytucjami publicznymi;
9. uczestniczyli w obywatelskich kampaniach i działaniach oraz korzystali z różnych form komunikowania się w sprawach publicznych;
10. budowali swoje poczucie wartości i sprawstwa w życiu społecznym oraz zaufanie do innych.

PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI - IV etap edukacyjny

Cele kształcenia – wymagania ogólne (wybór)

II. Gospodarka i przedsiębiorstwo

Uczeń (...) charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki i instytucji rynkowych oraz rolę państwa w gospodarce; analizuje aktualne zmiany i tendencje w gospodarce świata i Polski (...).

IV. Zasady etyczne

Uczeń wyjaśnia zasady etyczne w biznesie i relacjach pracownik – pracodawca, potrafi ocenić zachowania pod względem etycznym.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

4. Państwo, gospodarka. Uczeń:

4. 12. ocenia wpływ globalizacji na gospodarkę świata i Polski oraz podaje przykłady oddziaływania globalizacji na poziom życia i model konsumpcji.

5. Przedsiębiorstwo. Uczeń:

5. 9. charakteryzuje zachowania etyczne i nieetyczne w biznesie krajowym i międzynarodowym.

PODSTAWA PROGRAMOWA – EDUKACJA PRZYRODNICZA

EDUKACJA Wczesnoszkolna w zakresie edukacji przyrodniczej

Treści nauczania – klasa I szkoły podstawowej (wybór)

Edukacja przyrodnicza. Wychowanie do rozumienia i poszanowania przyrody żywej i nieżywej.

Uczeń kończący klasę I.

1. Rozumienie i poszanowanie świata roślin i zwierząt. Uczeń:

e) (...) zna zagrożenia dla środowiska przyrodniczego ze strony człowieka: wypalanie łąk i ściernisk, zanieczyszczenie powietrza i wód, pożary lasów, wyrzucanie odpadów i spalanie śmieci itp.; chroni przyrodę: nie śmieci, szanuje rośliny (...);

g) wie, że należy oszczędzać wodę; wie, jakie znaczenie ma woda w życiu człowieka, roślin i zwierząt;

h) wie, że należy segregować śmieci; rozumie sens stosowania opakowań ekologicznych.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe na koniec III klasy szkoły podstawowej (wybór)

Edukacja przyrodnicza. Uczeń kończący klasę III:

6) podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody w swoim środowisku; wie, jakie zniszczenia w przyrodzie powoduje człowiek (wypalanie łąk, zaśmiecanie lasów, nadmierny hałas, kłusownictwo).

PRZYRODA - II etap edukacyjny

Cele kształcenia - wymagania ogólne (wybór)

I. Zaciekawienie światem przyrody

Uczeń stawia pytania dotyczące zjawisk zachodzących w przyrodzie, prezentuje postawę badawczą w poznawaniu prawidłowości świata przyrody przez poszukiwanie odpowiedzi na pytania: „dlaczego?“, „jak jest?“, „co się stanie, gdy?“.

III. Praktyczne wykorzystanie wiedzy przyrodniczej

Uczeń orientuje się w otaczającej go przestrzeni przyrodniczej i kulturowej; rozpoznaje sytuacje zagrażające zdrowiu i życiu oraz podejmuje działania zwiększające bezpieczeństwo własne i innych (...).

IV. Poszanowanie przyrody

Uczeń zachowuje się w środowisku zgodnie z obowiązującymi zasadami; działa na rzecz ochrony przyrody i dorobku kulturowego społeczności.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe (wybór)

5. Człowiek a środowisko. Uczeń:

2. wyjaśnia wpływ codziennych zachowań w domu, w szkole, w miejscu zabawy na stan środowiska;
3. proponuje działania sprzyjające środowisku przyrodniczemu;
4. podaje przykłady miejsc w najbliższym otoczeniu, w których zaszły korzystne i niekorzystne zmiany pod wpływem działalności człowieka;
5. podaje przykłady pozytywnego i negatywnego wpływu środowiska na zdrowie człowieka.

Zalecane warunki i sposób realizacji

Głównymi obszarami działalności ucznia w ramach przedmiotu powinny być:

1. obserwowanie i mierzenie;
2. doświadczanie;
3. prowadzenie doświadczeń;
4. dokumentowanie i prezentowanie;
5. stawianie pytań i poszukiwanie odpowiedzi.

BIOLOGIA – III etap edukacyjny**Cele kształcenia – wymagania ogólne (wybór)****III. Poszukiwanie, wykorzystanie i tworzenie informacji**

Uczeń wykorzystuje różnorodne źródła i metody pozyskiwania informacji, w tym technologię informacyjno-komunikacyjną; odczytuje, analizuje, interpretuje i przetwarza informacje tekstowe, graficzne, liczbowe; rozumie i interpretuje pojęcia biologiczne, zna podstawową terminologię biologiczną.

IV. Rozumowanie i argumentacja

Uczeń interpretuje informacje i wyjaśnia zależności przyczynowo-skutkowe między faktami; formułuje wnioski; formułuje i przedstawia opinie związane z omawianymi zagadnieniami biologicznymi.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe (wybór)**X. Globalne i lokalne problemy środowiska. Uczeń:**

- 1) przedstawia przyczyny i analizuje skutki globalnego ocieplenia klimatu;
- 3) proponuje działania ograniczające zużycie wody i energii elektrycznej oraz wytwarzanie odpadów w gospodarstwach domowych.

BIOLOGIA - IV etap edukacyjny (zakres podstawowy)**Cele kształcenia – wymagania ogólne (wybór):****I. Poszukiwanie, wykorzystanie i tworzenie informacji**

Uczeń odbiera, analizuje i ocenia informacje pochodzące z różnych źródeł, ze szczególnym uwzględnieniem prasy, mediów i Internetu.

II. Rozumowanie i argumentacja

Uczeń interpretuje informacje i wyjaśnia zależności przyczynowo-skutkowe między faktami; formułuje wnioski, ocenia i wyraża opinie na temat omawianych zagadnień współczesnej biologii, zagadnień ekologicznych i środowiskowych.

III. Postawa wobec przyrody i środowiska

Uczeń rozumie znaczenie i konieczność ochrony przyrody; prezentuje postawę szacunku wobec siebie i wszystkich istot żywych; opisuje postawę i zachowanie człowieka odpowiedzialnie korzystającego z dóbr przyrody.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe (wybór)

2. Różnorodność biologiczna i jej zagrożenia. Uczeń:
 2. 2. przedstawia podstawowe motywy ochrony przyrody (egzystencjalne, ekonomiczne, etyczne i estetyczne);
 2. 3. przedstawia wpływ współczesnego rolnictwa na różnorodność biologiczną (ciągłe malejąca liczba gatunków uprawnych przy rosnącym areale upraw, spadek różnorodności genetycznej upraw);
 2. 7. uzasadnia konieczność międzynarodowej współpracy w celu zapobiegania zagrożeniom przyrody, podaje przykłady takiej współpracy (np. CITES, „Natura 2000”, Agenda 21).

BIOLOGIA - IV etap edukacyjny (zakres rozszerzony)

Cele kształcenia – wymagania ogólne (wybór):

IV. Poszukiwanie, wykorzystanie i tworzenie informacji

Uczeń odczytuje, selekcjonuje, porównuje i przetwarza informacje pozyskane z różnorodnych źródeł, w tym za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.

V. Rozumowanie i argumentacja

Uczeń objaśnia i komentuje informacje, odnosi się krytycznie do przedstawionych informacji, oddziela fakty od opinii, wyjaśnia zależności przyczynowo-skutkowe, formułuje wnioski, formułuje i przedstawia opinie związane z omawianymi zagadnieniami biologicznymi, dobierając racjonalne argumenty; dostrzega związki między biologią a innymi dziedzinami nauk przyrodniczych i społecznych. Rozumie znaczenie współczesnej biologii w życiu człowieka.

VI. Postawa wobec przyrody i środowiska

Uczeń rozumie znaczenie ochrony przyrody i środowiska oraz zna i rozumie zasady zrównoważonego rozwoju; prezentuje postawę szacunku wobec siebie i wszystkich istot żywych, środowiska; opisuje postawę i zachowanie człowieka odpowiedzialnie korzystającego z dóbr przyrody i środowiska, zna prawa zwierząt oraz analizuje swój stosunek do organizmów żywych i środowiska.

GEOGRAFIA - III etap edukacyjny

Cele kształcenia – wymagania ogólne (wybór)

II. Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów

Uczeń posługuje się podstawowym słownictwem geograficznym w toku opisywania oraz wyjaśniania zjawisk i procesów zachodzących w środowisku geograficznym; identyfikuje związki i zależności w środowisku przyrodniczym, gospodarce i życiu społecznym w różnych skalach przestrzennych (lokalnej, regionalnej, krajowej, globalnej); rozumie wzajemne relacje przyroda – człowiek; wyjaśnia zróżnicowanie przestrzenne warunków środowiska przyrodniczego oraz działalności człowieka na Ziemi.

III. Stosowanie wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce

Uczeń wykorzystuje wiedzę i umiejętności geograficzne w celu lepszego rozumienia współczesnego świata i swojego w nim miejsca; stosuje wiadomości i umiejętności geograficzne w życiu codziennym, m.in. w racjonalnym wykorzystaniu zasobów środowiska.

IV. Kształtowanie postaw

Uczeń rozwija w sobie: ciekawość świata poprzez zainteresowanie własnym regionem, Polską, Europą i światem; świadomość wartości i poczucie odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze i kulturowe własnego regionu i Polski; patriotyzm i poczucie tożsamości (lokalnej, regionalnej, narodowej) przy jednoczesnym poszanowaniu innych narodów i społeczności – ich systemów wartości i sposobów życia.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe (wybór)

10. Wybrane regiony świata. Relacje: człowiek – przyroda – gospodarka. Uczeń:
10. 3. analizuje wykresy i dane liczbowe dotyczące rozwoju ludnościowego i urbanizacji w Chinach; wyjaśnia, na podstawie map tematycznych, zróżnicowanie rozmieszczenia ludności na obszarze Chin; podaje kierunki rozwoju gospodarczego Chin oraz wskazuje zmiany znaczenia Chin w gospodarce światowej;
 10. 6. opisuje kontrasty społeczne i gospodarcze w Indiach; wyjaśnia przyczyny gwałtownego rozwoju nowoczesnych technologii;
 10. 7. charakteryzuje region Bliskiego Wschodu pod kątem cech kulturowych, zasobów ropy naftowej, kierunków i poziomu rozwoju gospodarczego; wskazuje miejsca konfliktów zbrojnych;
 10. 8. charakteryzuje na podstawie map tematycznych i wyjaśnia występowanie stref klimatyczno-roślinno-glebowych w Afryce;
 10. 9. wykazuje, na przykładzie strefy Sahelu, związek pomiędzy formami gospodarowania człowieka a zasobami wodnymi; uzasadnia potrzebę racjonalnego gospodarowania w środowisku charakteryzującym się poważnymi niedoborami słodkiej wody;
 10. 10. określa związki pomiędzy problemami wyżywienia, występowaniem chorób (m.in. AIDS) a poziomem życia w krajach Afryki na południe od Sahary;
 10. 11. wyróżnia główne cechy i przyczyny zróżnicowania kulturowego i etnicznego Ameryki Północnej i Południowej;
 10. 12. identyfikuje konflikt interesów pomiędzy ekologicznymi skutkami wylesiania Amazonii a jej gospodarczym wykorzystaniem; określa cechy rozwoju i problemy wielkich miast w Brazylii.

GEOGRAFIA - IV etap edukacyjny (zakres podstawowy)**Cele kształcenia – wymagania ogólne (wybór)**

- 8) Wykorzystanie różnych źródeł informacji do analizy i prezentowania współczesnych problemów przyrodniczych, gospodarczych, społecznych, kulturowych i politycznych.
- 9) Formułowanie i weryfikowanie hipotez dotyczących problemów współczesnego świata.
- 10) Rozumienie relacji człowiek - przyroda - społeczeństwo w skali globalnej i regionalnej.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe (wybór)

1. Współczesne problemy demograficzne i społeczne świata. Uczeń:
 1. 1. wyróżnia i charakteryzuje obszary o optymalnych i trudnych warunkach do zamieszkania w skali globalnej i regionalnej; formułuje prawidłowości rządzące rozmieszczeniem ludności na świecie;
 1. 2. charakteryzuje główne procesy demograficzne (fazy przejścia demograficznego i przejścia epidemiologicznego) na przykładzie całego świata i poszczególnych kontynentów;
 1. 3. klasyfikuje migracje, podaje ich przyczyny i ocenia skutki tego zjawiska; charakteryzuje współczesne kierunki emigracji Polaków i czynniki wpływające na atrakcyjność niektórych państw dla imigrantów;
 1. 5. identyfikuje i wyjaśnia procesy wzrostu liczby ludności oraz ekspansji przestrzennej wielkich metropolii świata (np. poznaje przyczyny powstawania dzielnic nędzy, wzrostu przestępczości, degradacji środowiska przyrodniczego, problemów komunikacyjnych);
 1. 6. wyjaśnia znaczenie kultury i tradycji regionalnych w procesie różnicowania się regionów pod względem rozwoju społecznego i gospodarczego (wyjaśnia rolę tradycji w rozwoju przedsiębiorczości w państwach Azji Południowo-Wschodniej).
2. Zróżnicowanie gospodarcze świata. Uczeń:
 2. 1. klasyfikuje państwa na podstawie analizy wskaźników rozwoju społecznego i gospodarczego; wyróżnia regiony bogate i biedne (bogatą Północ i biedne Południe) i podaje przyczyny dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów świata;
 2. 2. ocenia i projektuje różne formy pomocy państwa i organizacji pozarządowych państwom i regionom dotkniętym kryzysem (klęskami ekologicznymi, wojnami, głodem);
 2. 4. wyjaśnia, z czego wynikają różnice w wielkości i strukturze spożycia żywności na świecie (uwarunkowania przyrodnicze, kulturowe, społeczne i polityczne, mechanizmy wpływające na nierównomierny rozdział żywności w skali globalnej);
 2. 5. opisuje zmiany w funkcji obszarów wiejskich na wybranych przykładach (np. w Unii Europejskiej, w regionach turystycznych w państwach rozwijających się); potrafi wyjaśnić szanse i zagrożenia dla środo-

- wiska przyrodniczego i mieszkańców poszczególnych regionów, wynikające z procesów przemian zachodzących na terenach wiejskich;
2. 6. charakteryzuje kierunki zmian w powierzchni lasów na świecie (w wyniku procesów wylesiania i zalesiania) i podaje przykłady gospodarowania zasobami leśnymi (pozytywne i negatywne);
 2. 7. charakteryzuje cechy gospodarki morskiej i podaje przykłady wykorzystania oceanu światowego oraz zagrożeń wynikających ze zbyt intensywnej eksploatacji zasobów morskich;
 2. 8. charakteryzuje i ocenia zróżnicowanie i zmiany struktury wykorzystania surowców energetycznych na świecie; dokonuje oceny zjawiska uzależnienia produkcji energii na świecie od źródeł zaopatrzenia surowców nieodnawialnych, potrafi wyjaśnić twierdzenie „ropa rządzi światem”;
 2. 9. wyjaśnia, na czym polegają zmiany zachodzące na rynku pracy w skali globalnej i regionalnej, wynikające z rozwoju nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych;
 2. 14. podaje przykłady procesów globalizacji i ich wpływu na rozwój regionalny i lokalny;
 2. 16. wyjaśnia na wybranych przykładach (w skali lokalnej, regionalnej i globalnej) przyczyny procesów integracyjnych i ich skutki gospodarcze, społeczne i polityczne.
3. Relacja człowiek - środowisko przyrodnicze a zrównoważony rozwój. Uczeń:
3. 1. formułuje problemy wynikające z eksploatacji zasobów odnawialnych i nieodnawialnych; potrafi przewidzieć przyrodnicze i pozaprzyrodnicze przyczyny i skutki zakłóceń równowagi ekologicznej;
 3. 2. charakteryzuje obszary niedoboru i nadmiaru wody na świecie i określa przyczyny tego zróżnicowania (w tym zanieczyszczenia wód); przedstawia projekty rozwiązań stosowanych w sytuacjach braku lub niedoborów wody w różnych strefach klimatycznych;
 3. 3. rozróżnia przyczyny zachodzących współcześnie globalnych zmian klimatu (ocieplenia globalnego) i ocenia rozwiązania podejmowane w skali globalnej i regionalnej zapobiegające temu zjawisku;
 3. 4. wykazuje na przykładach, że zbyt intensywne wykorzystanie rolnicze gleb oraz nieumiejętne zabiegi agrotechniczne powodują w wielu częściach świata degradację gleb, co w konsekwencji prowadzi do spadku produkcji żywności, a w niektórych regionach świata do głodu i ubóstwa;
 3. 5. wykazuje na przykładach pozaprzyrodnicze czynniki zmieniające relację człowiek - środowisko przyrodnicze (rozszerzanie udziału technologii energooszczędnych, zmiany modelu konsumpcji, zmiany poglądów dotyczących ochrony środowiska).

GEOGRAFIA - IV etap edukacyjny (zakres rozszerzony)

Cele kształcenia – wymagania ogólne (wybór)

II. Analiza i wyjaśnianie problemów demograficznych społeczeństw

Uczeń analizuje etapy i cechy rozwoju demograficznego ludności na świecie, charakteryzuje dynamikę i zróżnicowanie procesów ludnościowych, wiążąc zagadnienia demograficzne z czynnikami przyrodniczymi i rozwojem cywilizacyjnym; wykorzystuje do analiz informacje o aktualnych wydarzeniach na świecie.

III. Proponowanie rozwiązań problemów występujących w środowisku geograficznym zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju i zasadami współpracy, w tym współpracy międzynarodowej

IV. Uczeń wskazuje propozycje rozwiązań lokalnych, regionalnych i globalnych problemów środowiskowych, demograficznych i gospodarczych zgodnych z koncepcją zrównoważonego rozwoju oraz opartych na równoprawnych zasadach współpracy między regionami i państwami.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe (wybór)

3. Sfery Ziemi – atmosfera. Uczeń:
 3. 7. wyjaśnia na przykładach obserwowane przyczyny i skutki globalnych zmian klimatu na Ziemi.
4. Sfery Ziemi – hydrosfera. Uczeń:
 4. 7. wskazuje możliwości gospodarczego wykorzystania oceanów i ocenia wpływ człowieka na ekosystemy mórz i oceanów;
 4. 12. opisuje na przykładach następstwa nieracjonalnej gospodarki wodnej w wybranych regionach świata i wskazuje działania wspomagające racjonalne gospodarowanie wodą.

6. Sfery Ziemi – pedosfera i biosfera. Uczeń:
 6. 6. omawia podstawowe zasady zrównoważonego rozwoju i ocenia możliwości ich realizacji w skali lokalnej, regionalnej i globalnej.
7. Klasyfikacja państw świata. Uczeń:
 7. 1. wyróżnia kryteria podziału państw według PKB na jednego mieszkańca oraz Wskaźnika Rozwoju Społecznego (HDI);
 7. 2. porównuje strukturę PKB państw znajdujących się na różnych poziomach rozwoju gospodarczego.
8. Ludność. Uczeń:
 8. 5. ocenia konsekwencje eksplozji demograficznej lub regresu demograficznego w wybranych państwach;
 8. 6. charakteryzuje przyczyny i konsekwencje migracji ludności w różnych państwach;
 8. 7. przedstawia procesy urbanizacyjne na świecie i zróżnicowanie poziomu życia ludzi w miastach różnych typów i wielkości;
 8. 8. wyjaśnia zróżnicowanie struktury zatrudnienia w wybranych państwach i jej związek z poziomem rozwoju państwa;
8. 11. charakteryzuje zróżnicowanie religijne ludności świata i ocenia wpływ religii na postawy społeczne i gospodarkę.
9. Działalność gospodarcza na świecie. Uczeń:
 9. 2. wykazuje zależności między rodzajami produkcji rolnej a warunkami naturalnymi i rozmieszczeniem ludności oraz charakteryzuje różne typy rolnictwa na świecie;
 9. 3 wskazuje problemy związane z upowszechnianiem się roślin uprawnych zmodyfikowanych genetycznie i wskazuje rejony ich upraw;
 9. 4. porównuje i uzasadnia strukturę spożycia żywności w państwach wysoko i słabo rozwiniętych;
 9. 5. uzasadnia konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami leśnymi na świecie;
 9. 6. wskazuje możliwości rozwoju wykorzystania zasobów oceanów i mórz;
 9. 7 charakteryzuje zmiany w strukturze zużycia energii postępujące wraz z rozwojem gospodarczym państw świata i ocenia skutki wynikające z rosnącego zużycia energii oraz konieczność pozyskiwania nowych źródeł energii;
 9. 12. przedstawia, na podstawie danych statystycznych, poziom zaspokojenia potrzeb na usługi podstawowe i wyspecjalizowane w państwach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego;
 9. 13 analizuje kierunki geograficzne i strukturę towarową eksportu i importu w wybranych państwach;
 9. 14. wskazuje i uzasadnia pozytywne i negatywne skutki globalizacji i integracji politycznej;
 9. 15 wyjaśnia przyczyny i przebieg konfliktów zbrojnych w wybranych regionach współczesnego świata.

Opracowanie: Aleksandra Pizel, Anna, Paluszek, Paulina Szczygieł, Jędrzej Witkowski

www.ceo.org.pl

www.pah.org.pl

Materiał został opracowany w ramach prac Grupy Zagranica i uaktualniony w ramach projektu pn. „Zwiększenie znaczenia edukacji globalnej w systemie edukacji formalnej” realizowanego przez Centrum Edukacji Obywatelskiej i Polską Akcję Humanitarną we współpracy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji.

Projekt jest współfinansowany przez Fundację Edukacja dla Demokracji w ramach programu pomocy zagranicznej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP w 2010

polska pomoc